

Extortion and Duress

Week 3

שו"ע ר"ה א'-ד'

A program funded solely by the Night Seder Bais Medrash
Please contact us for sponsorship opportunities

לז"נ שלום פנחס בן מרדכי אליעזר ע"ה

לז"נ ויצא בת ר' שמואל זאב ע"ה

סעיף י"א ה' וכן נראה עיקר. ונב"מ [סעיף י"א] נסתפק בזה לדינא מאחר דבירושלמי [ב"מ פ"ד ה"ג] מפורש שה"ה [ב"מ כ"ט ע"ב] מדפי הרי"ף [והר"ש שם פ"ד סי' י"ד]. ועיין בספר המאור והמלחמות [שם] האריכו בטענותיהם *כזה:

וכתי

סימן רה סעיף א' א' בי שאנסוהו ב'. עיין בתשובת ה' לג ספר א' דף ק"ן [בשור"ת שבסוף הספר *] **וספר ג' סי' כ"ח, ובתשובת מהר"א ששון סי' קי"ז ורכ"ד, ובתשובת רש"ד [חור"ם] סי' מ"ד [וס"ג סימן כ"ח]. ועיין מדינים שנסמין זה בתשובת ר"ש כהן ספר ג' סי' כ"ד ***וספר ב' (ו) סי' ר"ו, ובתשובת מהר"ט [ח"א] סי' ל"א [קש"כ]:

*ובמהדורות א.ל.א. הוא בחד"ס סי' פ"ד צ"ע וזה נדפס בדפוסים להלן אחרי "ובתשובת רש"ד סי' והוא שייך לבאן. וכן נ"ת לערוך בכת"י ***ע"פ כתי

זה ממחוסרי אמנה ^(כ) וכל האומר לתת לחבירו מתנה מועטת ולא נתנה לו הרי זה ממחוסרי אמנה ועיין לקמן סימן רמ"ט. ^(כא) וא"ל דאפילו בחרי תרעי אסור לחזור ואם חזר בו יש בו משום מחוסר אמנה ^(כב) ויכן נראה עיקר.

סימן רה

דין מוכר בחמת אונס ומסר מודעה ובמלה

ובי"ב סעיפים

א' ^(א)מי שאנסוהו עד שמכר ^(ב)ולקח דמי המקח ^(ג)אפילו תלוהו עד שמכר ממכרו ממכר בין במטלטלים בין בקרקע ^(ד)שמפני אונסו גמר והקנה ^(ה)א"א על פי

צינונים ומקורות (ה) סור סעיף י"ב. (ע) סעיף א'. (כ) נ"י פרק הוב"ל ב"מ כ"ט ע"א מדפי הרי"ף כסס דלכיד ורש"ל שם מ"ט ע"א ד"ה הא דפריק ויחזיק פ"ו דמכירה ה"ח וכו' סעיף י"א כסס פוסקים שם ד"ה מודה ורש"י ירוש' נתיב סי' פ"ד. ד"מ י"א. סימן רה (א) לשון רמב"ם פ"י ממכירה ה"א ב'.

הנהגות

סימן רה סעיף א' א' מי שאנסוהו ב' אפילו תלוהו עד שמכרו ב'. וכו'. בפרישה [סעיף א'] כתבתי והוכחתי מלשון הרי"ף [ב"ב כ"ו ע"ב מדפי הרי"ף] והרמב"ם [פ"י מסכירה ה"א ד'] והמחבר שס"ל דאפילו לא ראוי וידענו מאונסא דהמוכר כלל, וגם נראה דעם המוכר שאינו מוכרו ברזון, אמרינן כיון דמכרו וקיבל דמים גמרו (ו) והקנהו ומכרו מוכר, ושם מלשון הטור [סעיף ד'] והר"ש [ב"ב פ"ג סי' ג'] לא משמע הכי, אלא כל שגראה מהמוכר שאינו מוכרו ברזון, אף שקיבל דמי המקח אין מכרו מוכר, אם לא שהמכירה הייתה באונס, דלא אמרינן דאגב אונסא חוזי גמר והקנה להלוקח, ע"ש. *ועיין מ"ש עוד מזה בסמוך

משה"א סק"א

ל"י בכתוב, ואולי הוא ר"ת: סימן רה, וכוונתו למי"ש בסעיף, ע"ש וצ"ע

ס"ז: * בן ולקח דמי המקח. פירוש, אפילו לא אמר נהדיא ממון האונס שנתראה למכור לו מרזון נפשו, מ"מ אמרינן כיון דלקח דמי המקח דאגב אונסיה חוזי שקיבל גמר והקנה לו, כל שלא מסר מודעה תחילה. ובענין [סעיף ג'] כתב דאפילו לא מנה המועת אלא לקחם והשליכם לכסו, דיש גימלי

דעת דבעל כרחו קיבלם, אפ"ה הוה זכייה וצ"ע: בן אפילו תלוהו (ב') עד שמכרו ב'. נקט אונס גדול וגם עובדא היה כן בגמרא [ב"ב מ"ח ע"ב], ור"ל וכו' אונס הקטן ממנו, דאין יכול לבטל המקח ולומר אונס הייתי: דן אע"פ שלא לקח הדמים ב'. פירוש, אלא יש עדים שהודה בפניהן שקיבל המעות, ועכשיו טוען שמעולם לא נמן המעות אלא שהוצרך להודות לו מפני האונס, אין שומעין לו, דא"כ ה"ל למסור מודעה*. והמולקין ס"ל, כיון דידעינן באונסיה על המכירה מסתמא אנסוהו גם על ההודאה:

משה"א סק"ב

ערך לחם

סימן רה סעיף א' בי שאנסוהו ב'. מפשט הלשון משמע דלא אנסו הקונה עצמו או אחר בעדו, ועיין הרש"ך [ח"א] סי' קצ"א. כתבין מודעה אשותפות בדין המכר. רדב"ז סי' ס"ה [לפניו בח"ד סי' א"ף ע"ב]. אע"פ שלא לקח הדמים בפני העדים. אלא שהודה בפניהם שקיבל מעותיו. (ב"י סעיף ב' בשם הרב המגיד פ"י מסכירה ה"א.) ויש מצריכים שיראו העדים נתינת המעות, שאל"כ נתלה שמפני האונס הודה אע"פ שלא מסר מודעה. [סור סעיף ב', וכו' שם בשם הרמב"ד שם].

הנהגות

ביאור הגר"א

יח. וי"א דאפילו ב'. כמ"ש שם [ב"מ] מ"ט א' רב כהנא יהבו ליה כו' ואידך דברים כו' דליתמר כו', משמע דרבי יוחנן פליג אף בכהאי גוונא, וכ"כ חוס' שם ד"ה מודה כו' ויוקר כו', ועיין רש"י שם ד"ה שלא ידבר כו' אכל כו', משמע דלרבי יוחנן אף בכהאי גוונא, אף שדברי רש"י אין מוכרחין, דא"כ לפירושי בשו"ת השער. ומהא דרבי חייא בר יוסף אין ראיה, דלמא ס"ל כרב כמו דסבר רב בעירובין, ועיין ב"י [סעיף י"א]. ובירושלמי פרק הוב"ל משמע כסגורא ראשונה, דאמר שם ט"ף הלכה ג' והביאו ג"י בנ"ב פרק המוכר את הספינה [מ"ב ע"א מדפי הרי"ף] על מחמתין ד' מדות במוכרין, מכר לו שזה חמשה בשעה, לא הספיק לישא וליתן עד שהוקיר בשבע, רבי יעקב בר אידי רבי אבהו כשם רבי יוחנן כשם שנטל מקח מאכל זה כך נטל מזה, תמן חנינן ד' מדות במוכרין, מכר לו חטים יפות ונמלאו רעות לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר, רעות ונמלאו יפות מוכר יכול לחזור בו, אמר רבי יוחי בר טון אמי כהדא דמי הושא וטמן בדברים אין מותרין אותו למי שפרע. דקס"ד דנתן כסף, ולכן פריך ממחמתין (דמאונה) [דמאנה] אינו חוזר בלא מי שפרע ואם אמרת דשניהם יטלין לחזור, ומשני דהכי קאמר שלא הספיק ליתן מעות דאין כאן מי שפרע, וקמ"ל דכנה"ג אף משום מחוסר אמנה אין כאן:

באר הגולה ק. כשם הראב"ד והרמב"ר [שם ח"ס ע"א ד"ה אמרן. ה. כשם (הרמב"ן) [הראב"ד] והרשב"א [שם ח"ס ע"א ד"ה דפריק] ושכן עיקר. וכשם חידושי תלמידי הרשב"א לדעת רש"י בפירושו שם [ד"ה שלא] באוקימתא דלבי אליבא דרב, ואין קי"ל כר' יוחנן, וראיות פוסקים הג"ל מבוארים צ"ח, וע"ש כי קצר הגיליון מהכיל.

סימן רה סעיף א' א' א. לשון הרמב"ם ר"ש פרק י' מהלכות מכירה. וכתב הרב המגיד, זה מוסכם בפסק הלכה בפרק חזקת הבתים [דף מ"ח ע"ב] גבי תלויהו חבין, והלכתא בכולהו הוה זכייה וצ"ע. ב. שם בגמ' ע"א. ג. כתב הרב המגיד [שם] נראה שהוא מפרש ארזי ולא ארזי [שם] ר"ש ע"ב צ"ע צ"ע ושלל צעדים, ואסיקנא דאפילו לא ארזי צעדים קנה, והוא שהיה לו, ולא אמרינן אגב אונסא קא מודה כל זמן שלא מסר מודעה.

סימן רה סעיף א' א' א. ולקח דמי המקח. ר"ל כמ"ש בהג"ה וי"ל דבעינן כו'. ואמר ולקח, פירו' לשנתן לו בעל כרחו המעות ולקח דבר הנמכר, דאיהו מוכר, כמ"ש ח"ס פרק הכונס [ב"ב ס"ב ע"א] לא קשיא הא דאמר רואה אני כו', ובריש ב"מ [ב' ע"ב] ובפ"ד דקדושין [פ"ד א'] לא לריבא דנקט ממרווחו כו' ומתד בעל כרחו. ח"ס ולקח דמי המקח והוה כמו שאמר רואה אני: (ליקוט) מי שאנסוהו ב'. ולא הזכירו הא דלמרינן ס"פ הכונס דוקא בשאמר רואה אני, דכ"ל דקוניה דשם ס"ל דחמס הוא דלאריימא כמ"ש מה בין גזול כו', אלא לקוניה דפ"ג דקטנדרין [כ"ה ב'] דחמסין מדרבנן, א"כ לא קשיא מדרבנן הוה דאמר פלוה חבין כו', כיון שהוא מדרבנן אין יולאה בדיינין וחיוביה זכין אפילו לא אמר רואה אני. וכן הרמב"ם בפ"א מהלכות גזילה [ה"ט] לא הזכיר החמסין, רק שזכר משום לא חמסוד אפילו אמר רואה, ומשום זה אינה יולאה בדיינין, וכן אין נפסל לעדות דלא תחמוד ללגוש כו' [ב"מ ה' ע"ב] וכ"כ חוס' שם [בבב"ק] ד"ה חמסין כו', אלא דמפרשי [שם ד"ה מזה] מה בין כו' ג"כ בחמסין שאסור מדרבנן, אלא דהקוניה קשה לפירושם מאי פריך מרב הוה. ועיין לקמן סימן שני"ט סעיף ט' הכופה כו', ואין לר"ך לזה, דאפילו הפליר בו כו' אסור כמ"ש שם סעיף י', אלא דקמ"ל דאין נפסל לעדות מדאורייתא, ולא שייך הדין שם, וכבר השמיטע הדין בסיומן ל"ד סעיף י"ג, אכל הרמב"ם השמיטעו (ע"כ): ב. אפילו כו'. שם [בבב"ב המוכר בבאה"ג אות א'] ג. בין כו'. קרקע הוא שם [בבב"ב] כסוגיא, וכן מטלטלין ממ"ש [ב"ב שם] מה בין גזול לחמסין כו' והאמר רב הוה תלויה כו', ועיקר גזול במטלטלין כמ"ש [ב"ב ע"ט ב'] היכי דמי גזול בגזול אלא כו', ועוד, מדלא קמחמסין דחמסין הוא במטלטלין: ד. אע"פ כו'. עיין בהג"ה [אות ג]. ור"ל ששפרס כפירוש הרי"ף בפרק הנזקין [גיטין כ"ו ע"א מדפי הרי"ף] לא ארזי

באר היטב

סימן רה סעיף א' א. בין בקרקע שמפני אונסו כו'. כתב בספר שער וכו'. עיקר. והנ"ל נסתפק בזה לדינא מאחר דבירושלמי מפורש שה"ה [ב"מ כ"ט ע"ב] מדפי הרי"ף [והר"ש שם פ"ד סי' י"ד]. ועיין בספר המאור והמלחמות [שם] האריכו בטענותיהם. ש"ך [סק"ח]:

סימן רה סעיף א' א. שאנסוהו. עיין בתשובת ה' לג ספר א' דף ק"ג [סי' צ"ח], ובתשובת מהר"א ששון סי' קי"ז ורכ"ד, ובתשובת רש"ד [חור"ם] סי' מ"ד. ועיין מדינים שנסמין זה בתשובת רש"ך ספר ג' סי' כ"ד [וספר ב'] (ו) סי' ר"ו, ובתשובת מהר"ט [ח"א] סי' ל"א. [ש"ך סק"א]: ב. ולקח. פירוש, אפילו לא אמר נהדיא ממון האונס

ב) אם נתן יד שטר שצ"ו ב"ר ר"ל שטר מקח לחוד ולא נמן לו מעות כלל, לא גמר ומקני, וע"ז מסיק ר"ש חולקין, ולא דמי לקרקיעון דלא יהיב זוזי כלל לעולם, משא"כ גזן דהבא רוצה לימן והוא רוצה לקבל, אמרינן דגמר ומקני בשטר מקח לחוד אף שלא זקף עליו במלוה כלל בשטר חוב, וכן מצאנו בב"י (סעיף ב').

וַיִּזְכָּר אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּפָנֵי הָעֵדִים. הֵגֶה (א) יֵשׁ
וַיִּזְכָּר אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּפָנֵי הָעֵדִים נִחְנָת
ד' לֹא מֵהֵנִי. (א) יֵשׁ אוֹמְרִים
מִמֶּנּוּ הָאֵל לֹא נָתַן לוֹ
יֵשׁ חוֹלְקִין. (א) לְפִיכָךְ הָיָא
מִמֶּנּוּ וְאָמַר לְשׁוֹנֵי עֲדִים
חֶפֶץ פְּלוֹנִי אוֹ שְׂדֵה
נִי אֲנוֹס הָרִי הַמִּכְר בְּטֹל
שְׁנִים מוֹצִיאִים אוֹתָהּ
וְהָיוּ צִירִים הָעֵדִים לִידֵעַ

ודלא כמ"ש בסמ"ע ס"ק ה' ודוק, כ'
 נ"ל: א) ואפי"ו החזיק בטה
 שנים ב"ו, ואם בנה צו הלוואה
 והשבים, עיין בתשובת מהר"א ששון
 ס' קי"ו וזכ"ד (קש"ב), וע"נ*:
 ד) וצריכים העדים ב"ו, בש"ס פרק
 שני דיני גירות [בנתיבות] דף ק"י
 ע"א] ומציאה צ"י לעיל ריש סימן
 פ"ה, מוכח לכאורה דמי שחייב לחצירו
 והמלוה מוכר לו שדה, וקודם המכירה
 מוסר מודעה ואומר אני מוכר השדה
 מפני שזה רוצה להצריח נכסיו ולא
 ישלם לי, ואוכל למשכן ממנו השדה,
 הוי מקריח מודעה והמכר בטל. מיהו
 י"ל להסת' לא מהני רק לענין שלא
 הפסיד חצו ומ"מ המכר קיים, וע"ש
 ודוק. עיין בתשובת דברי ריבון סימן

ביאור הנר"א

וזה שלל נתן מעות, וא"ל לומר שלל נתן מעות כלל וקוהו בשטר, דהא ק"ל
בשמואל דאף בשטר לא קנה כמ"ש שם (החזקין ג"ח ע"א) וכנ"ל (מ"ד ע"ב
וה"ח ע"א) מודה שמואל היכא דהייב וחי, אלמא כהה"ל: ה. ויש חולקין בו.
כמ"ש שם (ב"ב מ"ד ע"ב) דל"ל שאמרו עדים בפניו מנה לו כו'. ואע"ג דרב
הוה פליג על רב ציני, בזה לא פליג, וכ"ל לשיטת הרמב"ם (נ"ח ממכירה
א' שהרמב"ם לשיטתו שמתקן בין גזלן לכאן, שכאן אינו בחזקת גזלן שיודה מפני
י' דמי גזלן כו', משא"כ כאן דלא החזק גזלן. ועיין ברמב"ם סוף פ"ט מהלכות
מוהל היכא דהייב וחי, וק"ל בשמואל דהייב כמ"ש בפ"ט שם (ס"ה ע"א): ו. ויש
פירש מ"ש (ב"ב מ"ד ע"א) מודה שמואל היכא כו' ר"ל שמיים אדעתא דמעות
היה לכו כלל: ח. ואפילו כו'. כמ"ש שם (מ"ד ע"א) גזלן אין לו חזקה, היכי
גזלנות, כיון שמכר מדעתו לז"ה גזלן הוא:

פתח תשובה

משפט [סָקָא], ויש להסתפק בתלותו וזבין ולקח דמי המקח ועדיין נתן לו שטר, והוא במקום שכותבין את השטר, אי נקנה הקרקע או לא, אם לשאר מכו מדמינן ליה דאינו קונה בכסף לבדו במקום שכותבין כמבואר בסמ"ק סי' ע"ד, או דילמא כיון דשם הטעם משום דלא סמכא דעתה לרקוח עד שיתן לו השטר, א"כ בכהאי גוונא דחזינן שהלוקח ודף אחר המקח לאטו עד שיסכור לו הקרקע, דעתו לקנות בכל מה שיוכל, ודמי לאם פירש הלוקח שרוצה לקנות בלעד לבד שקונה כו', ולזה הדעת נוטה וצ"ע, ע"ש: ב. שטר עליו. עיין באר היטב [סָקָד], עד ודלא כמ"ש בסמ"ע. ועיין בתשובת בית אפרים חלק ח"מ ס' כ' מ"ש בזה: ג. הרי המכר בטל. עיין בתשובת חות יאיר סי' מ' באמצע התשובה בדניי בכור, מבואר שם דלאו דוקא ראובן המוכר והמסור מורעא מצי לבטל המכר, אלא ה"ה משעון מצי לבטל המכר לאחר שנודע לו שראובן מסר מורעא, משום דהוי מקח טעות, דאילו ידע דחבירו מצי אחר זמן לחזור בו גס הוא לא גמר ויהיב דמי, ולא דמי למה דק"ל בסמ"ק רכ"ז [סָפֵק ד' י"א] דאין המאנה יכול לחזור בו אם המתאנה רוצה לקיים המקח, משום שלא יהא חוטא נשכר, שאני התם שבא לישכר מצד החטא והואו מה שאינהו, משא"כ הנה שאין ביהול המקח מצד החטא והואו ששכר, שהרי ק"ל תלויה וזבין וזבינה וביני. וקמ"ק מעשה חבירו והואו מפרט המורעא. שבו ביטל כל ענין

ה' כ"ח דלואם ממון היו אונם, אלא דלואם הגוף לא בעינן שיאמר היום ובלואם ממון
היו אונם לרובם דרבוותא, וע"כ דכל מקום דלואם פלוגתא המוחזק יכול לומר קים לי.
ותו העור קימן [ואת ביה"ד]. וע"כ עוד [בבא"ר] משניה אחת דלריסות בחדש שהיה
ותמר מודעה שמכר בלואם, הו"א ומכירה אלא. וע"כ עוד דהרבה פסעי דיעני
ותנשום מהר"א שפון ק"י ורבי' וז"ל ש"י וספ"י:

יִשְׁמַע רַח שִׁיחַ סִימָן ב'. וְיִמְצָא בַשּׁוּר מִקֶּחַ. ג'ב, אֵם הוּא אִשְׁתּוֹ מִעֵבֶר וְאוֹמֵר תֵּא שְׁקוּל: עֵינָיו א. לְפִיכָר אִם מִסֵּר. ג'ב, וְאֵם אִלֶּכֶּי נִשְׁבַּע עַל הַמֶּכֶר, יִלְךְ דַּמְשֹׁק הַשְּׁבִיעִי מִנְּכֵן מְדַבֵּר: מְדַבֵּר, עֵינָיו שׁוֹמֵר מִהַרְרֵם (חֲב) חֶלֶק חֲרֹמֵם קִי ג'ב: שִׁיחַ סִימָן ד'. וְיִמְצָא מִעֵבֶר עֲבִיל: דְּמִימֵרָה קִימָח אֲפִיעִי שְׁאוּמֵה מִימֵרָה יִהְיֶה כִּי לִנְשָׁמֹה הוֹאִיל וְלֹא מִקֵּר מוֹדֵעָה, שְׁכַח:

ש"ל פסק תמוה נגדי שנתן ריבית שחייב לו יהודי דלא הוי מתנה, *דכו מתנה בלאום, ע"ש, ודבריו ז"ע. *עין בתשובת ר"מ אלשיך סי' ע"ה, *** וכתבונת ר"י לניח לוי סימן (כ"ד דף קכ"ט) נ"ע ד"ה וכוה וד"ה ועל מה, וכתבונת ר' לז ספר ז' סי' מ"ו, וכתבונת מנהס עוריה סוף סי' מ"ז, וכתבונת רמ"א סי' כ"ז ונ"ז [קס"ב]: סעיף ג' (ה) פשרה דינה במכר כו'. עין לעיל סימן י"ז סעיף י"א מ"ש [שם], ונב"ח [כאן] סעיף (ט"ו) [ש"ז] מה שכתב בזה, וכתבונת רשד"ס [חרי"ט] סי' מ"ד נספח נאס מסר מודעה על המחילה *שלא יטען האידך להחזיר לו משכון שלו שפרע לו החוב שעליו, אי הוי כמלוה ויהיב או כמלוה חזק, ע"ש. *עין בתשובת רשד"ס [חרי"ט] סי' ר' *ורפ"ה [קס"ב]. כתב נספח נדק הכיז [בסוף הסימן] בלחש שנשבע לתת מתנה ללחש, ונשבע המחנה מסר מודעה כי מפני חוב השנועה הוא שפועה, קרוב הדבר לומר שאין מתנתו כלום, עכ"ל ור"ל דנשבע *שנועה אמר כי איני נתן לו בלחש נפשי אלא מה שאשן לו אהיה מוכרת ליתן לו מחמת השנועה וק"ל, ג"ל וז"ע לדוגמא:

כ"ה בכ"ה, ובעין זה הגיה במשנה"א סק"ו ע"ש נרשם בכת"י ע"כ התיבות: וכל מודעה שאין כתוב בה וכו' *משנה"א סק"ו *משנה"א רצ"ה סוף הסיק נרשם בכת"י להלן על סעיף ב' *הלשון צ"ב, ואולי צ"ל: שלא רצה האידך, ודא *משנה"א סק"ו ע"ש ע"כ

שהוא מוכר מפני האונס ושהוא אנוס ודאי לא שישמכו על פיו 'וכל מודעה שאין כתוב בה אנו העדים ידענו שפלוגי זה אנוס היה אינה מודעה.

ב כ"ה דברים אמורים במכר א"אבל במתנה *או מחילה אין צריכין להכיר אונסו.

ג פ"ה פשרה דינה כמכר ומחילה דינה ציונים ומקורות (ה) רמ"ס שס פ"י ממכירה ה"ג.

נתן קצת, ה"ל כעין מכירה שזה נתן לו המקח וזה נתן לו הדמים בעד המקח. ולא דמי למ"ש הטור והמחבר צמ"ח [טור סעיף ר' ומחבר] סעיף א' דשם מדמה שטר פשרה לשטר מתנה ולא לשטר מכר, דשאני הכס דתלוי הפסול בדברים הנעשין ומתקיימין ע"י השטר ומבטלם שם, ודוק"ן:

ערך לחם

מודעה על פה ולא נכתבה וידעו העדים האונס ה"ז מודעה. [ב"י סעיף י' בשם רבינו יוחנן ורבי יצחק]. מודעה שאין בה זמן ואין העדים כאן, ולא ידעין אם נעשית קודם המכר או אחר כך, המודעה כשרה, דכיון דידעין אונסיה מסתמא מסר מודעה קודם המכר כד"ן. [מוד"ק ישן] הובא בחידושי אנשי שם על המוד"ק ב"ב סי' תשפ"ד.

באר הנולה

ו. מיתרל דנהרדעי שס דף מ' ר"ש ע"ב. סעיף ב' ו. פשוט שם נגמ' [ב"ב סי' ע"ב] דגילוי מילתא בעלמא הוא. ז. שם נרמז"ס [פ"י מחכירה] סעיף ג' מ. שם נרמז"ס, וכו' שכתבתי [באותו ז'] נסס הרב המגיד.

ביאור הגר"א

סעיף ג' ט. פשרה כו'. כמ"ש לקמן סעיף ו'.

פתי תשובה

המכר. אך דוקא במודעה כשרה ע"פ הדין כו', וה"ה בפשרה כה"ג, דק"ל פשרה דינה כמכר כו', ע"ש. ועין בקצוה"ח [סק"ן] שהביאו ופסקו עליו, ומ"מ כתב שלדינא דבריו נכונים כו', ע"ש היטב. ועין מה שכתבתי לעיל סימן ק"צ סעיף ד' סק"ה: סעיף ב' ד. במתנה או מחילה מבטל המתנה, אמנם זה דוקא כשאנוס בפירוש ליתן מתנה זו, אבל אם אנוס סתם והוא נתן לו מתנה להיפטר מהאונס, תלוי בשני תירוצים שחירץ הב"י [סעיף י"ב] על הך דסיקריקון כו', ובמהרה"ש [נחמה חיים, קנטרס המודעה והאונס דף כ"ב ע"ג] מסיק כתירוצ' הראשון, ולכן באנסוהו ונתן מעצמו מתנה להיפטר מהאונס הוי מתנה כו', עכ"ל. ולע"ד כן מוכח נמי דעת הרמ"א ז"ל בד"מ [הקצ"ה] אות א' שכתב, מצאתי כתוב במדרכי ישן כו', עד וכן נראה לי דמאחר דידעין באונסיה אלא דלא ידעין אי מסר מודעה, מסתברא דמודעה זו נכתבה קודם המכר או מתנה כו', ע"ש ודוק. (ומהא דבהגהת שו"ע לקמן סעיף ט' נקט רק מכר והשמיט או מתנה, עין בזה לקמן סעיף ט' סק"ח. ועין מה שכתבתי בפ"ת לאה"ע סימן קל"ד ס"ק י"א: סעיף ג' ה. פשרה דינה כמכר. עין באר היטב [סק"ה] שכתב, עין לעיל סימן י"ב סעיף י"א ובב"י סעיף ט"ז מה שכתב בזה. וכוונתו, דלכאורה יש מתירה מסימן בקנין וביטול מודעה יכול לחזור בו, משמע דא"צ אפילו למסור מודעה דממילא בטל, וכאן איתא דפשרה דינה כמכר, א"כ הוי כמו תלוהו וזבין דצריך מסירת מודעה. אך בדברי הב"ח סעיף ט"ז מבורר ישוב לזה, שכתב על דין דהכא וז"ל, מיהו דוקא באחד שיש לו דין על חבירו ואינו יודע אם יהיה זוכה בדין או לאו, וה"ל כאילו מוכר כל אחד לחבירו כל זכות שיש לו בתביעה זו בסך שמתפשרים ביניהם, אבל אם יודע שאין לראובן זכות בדין והפחיתו כו', פשרה כזו ה"ל כתלוהו ויהיב, והקנין וביטול מודעה הכל היה מחמת אונס, וחייב להחזיר מה שנתן לו ע"פ פשרה זו, וכ"כ ב"י [מחזיק ח"ן] בשם הרשב"א [בתשובה ח"ג סי' ק"ב] כו', עכ"ל. וכמו כן כתב בספר קצוה"ח סק"ב דהכא מיירי בדין מסופק שאין יודע להיכן נוטה, או בדבר שיש הכחשה ועסק שבועה ביניהם, וה"ל תורת פשרה, אבל בסימן י"ב מיירי שהיה הדין ברור כו', ע"ש [ועין בנתיבות המשפט [משנה"א] סק"ט מ"ש בזה]. ובהג"ה שכבאר היטב בשם הגאון מוהר"ר עזר ז"ל מחלק בענין אחר, דהא דאמרין פשרה דינה כמכר, דוקא לענין שצריכים לידע שהוא אנוס כו', ע"ש, ועין בתשובת ושב הכהן סי' כ"ה מענין זה באיכות. ועין בתשובת חמדת שלמה [חרי"ט] סי' י"ג שנשתפק במי שכפארוהו ליתן שטר חיוב, ובענין דהוי תלוהו וזבין, שקיבל הוא טובה בשביל זה, אי מהני כמו תלוהו וזבין, או אפשר לומר דעד כאן לא

הגיה המחבר

ראה הערתו בגליון הש"ד

ראה הערתו בגליון הש"ד

חידושי רעק"א

שם. מפני האונס. כ"ג, ואם הוא נכרח ליתן דמא וס' כ"ד מומן בעיר, נמתנה נדלא הוי מודעה, וכו' וכו' דג"כ מהני. והיה דיש תוקף לכ"ד לטוב ליתן דמא, עין צ"ח [מחזיק דין] דלפ"ה הוי מודעה, ועין נרמז"ס [סעיף ח'] : סעיף ג'. פשרה. כ"ג, נכתבונת בית שלמה סי' ז' מהו ד"ל דאם כתובע שנתחלה כפטר לקבל קצת תענובה אכל לא נכתבונת שנתחלה כפטר ליתן קצת לתובע, ע"ש מילתא נעמחא:

יו מתנה שכתוב בה אחריות נכסים בו. מפני שאין מדקדק העולם שהנותן מתנה מקבל עליו אחריות להמקבל ובודאי מכירה הייתה, וכמ"ס הטור והמחבר נסמך קע"ה [טור סעיף פ"ו ומחבר] סעיף נ"ד דין מלגות, וכ"כ ברבי"ש [המובא בציונים אות ו']. ודלא כמ"ס *צער שושן [סעיף ב'] הטעם ו"ל, כיון שכתב לו אחריות ודאי נהנס לא נתן לו, אם לא שנס הוא נהנה ממנו הרבה וה"ל כמכר בו, דזה איתו, דל"כ נכנס מתנה אף דלא כתב בה אחריות נמי נמשא הכי, וכמ"ס הטור והמחבר לקמן סימן רל"ה [טור סעיף ב' ו"ג ומחבר סעיף א' ו"ד] ע"ש. והא דכתבו הטור והמחבר לקמן ריש סימן רמ"ז דאפילו אם קיבל עליו אחריות נכסים בשטר אינה מתנה בו, התם מיירי כשדוע

כמתנה. ⁽¹⁾ מתנה שכתוב בה אחריות נכסים דינה כמכר.

ד' ישיש מי שאומר דהא דאמרין דכשלא מסר מודעא ממכרו ממכר אם הוא בקרקעות אפילו לא נתן לו כל שוויו לפי שאין אונאה לקרקע אבל במטלטלים כיון שיש בו כדי אונאה או כדי בטול מקח אין כאן תורת מקח והני מילי כשאנו כופהו אלא על המכירה אבל בסכום המעות אינו כופהו "אבל אם

הוא דלופת המתנה עם כתיבת אחריות נכסים הכל הינה כאלו, והכא מיירי כשאין ידוע שאמקוהו על כך*. עיין מה שכתבתי שם [סק"ב] עוד נישב זה: סעיף ד' יא אב"א אם כופיהו ליתן בפחות בו עד דהוי כמי שאמקוהו בו. פירוש, כשדוע ליתן דין שמכרו כאלו, אז אף אם לא מסר מודעא ממכרו בטל כאלו לא קיבל ממנו דמים כלל אלא נתנו לו במתנה כאלו, אבל אם אין ידוע לנ"ד שאלו ואלו נרץ למסור מודעא, ע"ז כתב מור"ס בהג"ה דלענין זה הוי כמכר בו, ור"ל דאף דכמתנה אין לרמיין עדי מודעא לידע כאלו, דשאינו כזה, כיון דעכ"פ נתן לו קלט דמים ונהנה, י"ל דלמלא גמר והקטנו לו, כ"כ שם ברבי"ש [המובא בציונים אות ח']:

כופהו ליתן לו בפחות משוויו אף בקרקע "אין כאן תורת מקח והוי כמי שאמקוהו ליתן שאינה מתנה. ⁽²⁾ מיהו לענין זה הוי כמכר דאם מסר מודעא צעין שידעו העדים כאלו כמו במכר.

ציונים ומקורות (1) רבי"ש פ"ד ד"ה. (2) טור סעיף א' בשם רבינו יונה ב"ב מ"ח ע"ב ד"ה דהא ומ"ס ע"א ד"ה עלה. (3) רבי"ש פ"ד ד"ה. (4) רבי"ש פ"ד ד"ה.

ערך לחם

שנאנס לעשות, ע"כ. ונ"ל דהיינו למ"ד דנאנס למכור בפחות משוויו הוי מכר. עוד צריך שתהיה הנאה היצונית, לא חשבת מקצת גיילה בכתוב בד"ד. [תשובת חושבניא שם]. ועיין בשורש ס"ג [ענין א-ב] באונס בנפ ונרש מחמת מסון. סעיף ד' בסופו. אפילו לא מסר מודעא, כשנרש אונס, דלענין זה (לא) הוי כמתנה. [עיין ברבי"ש פ"ד ד"ה]. ועיין בסוד יוד סימן רל"ב [מסעיף י"ב וי"ד]. בד"ד נדר אונס, ועיין לפנינו סימן רמ"ב דין ב, וריב"ל ח"ג סי' כ"ח.

טור זהב

נוסחתיו אין הכרחו של הרב ט"ז ברור, ע"כ. משמע דאונס המתנה קאי. וזה קשה, מנ"ל לומר כאן שהיה מכר ונכתב מתנה משום הערמה, אדרבה נימא שכפה אותו על כתיבת האחריות. ומ"ש רבי"ש ראה מסיקריקון קשה, דלא דמי להכא, דהתם אחריות הוא מן הנגול ללוקח וכוה אין הסיקריקון מקפיד וזה ראה שגמר ומקנה, משא"כ כאן דהאחריות לטובת המאנס עצמו דוראי איכפת ליה בזה וקפיד עליו. ונלע"ז דרבי"ש מיירי שלא כופהו (אלא) על האחריות, וזה ידוע ומבואר בלשון רבי"ש שזכרתי שלא מאיימין עליו אלא שימכרו לו, וזה מוכח דעכ"פ לא כופהו שיתן מתנה באחריות ולכן המקח קיים, וכוה איירי רמ"א ג"כ כאן, משא"כ בסימן רמ"ב דלא ידעין היאך נכתב האחריות, שפיר דמסתמא אמרין כשם שעיקר המכר נעשה באונס ה"נ

ביאור הגר"א

י. מתנה בו. כמ"ס פתק המקבל [ק"מ ג']: סעיף ד' יא. יש מי בו. מלמדין לסיקריקון [ב"ב מ"ח ע"א] ומשני מודה שמואל בו, ור"ל שסיקריקון אינו נתן כלל, הא אי ידע ליה מה דהייב לסיקריקון מודה שמואל אע"ג דמחיל ריעה כמ"ס נגטין שם [ג"ה ע"ב]: יב. והני מילי בו. עיין רש"ש שם [ב"ב מ"ח ע"א] ד"ה מודה שמואל בו, אבל תלמוד ויהי בו: יג. מיהו בו. עיין רש"ש מ' ב' ד"ה גילוי מילתא בו:

פירוש, ואין מסירת המודעא מעלה ומוריד, אלא כשידעין כאלוסי המקח בטל.

פתחי תשובה

אמרין תלויה וזבין זביניה זבין, רק היכא דהוציא תיכף דבר מרשותו, כגון מכר או קדושי אשה או גירושין דהמעשה נגמר תיכף, אבל היכא דכפאוהו להתחייב עצמו בדבר מה, כיון שלא הוציא שום דבר מרשותו לרשות הלה, י"ל כיון דהוי אונס לא מהני. ואח"כ מצא בהנהגות מיימוני סוף הלכות שבועות [בתשובות מיימוניות ס' ו'] שכתב להדיא כן, דתלויה וזבין לא מהני רק היכא דהוציא דבר מרשותו, אבל בנתחייב ע"י כפיה לא מהני בו. וכתב דע"ז אפשר לישב ג"כ קרשיא הג"ל מסימן י"ב, דר"ל דשם מיירי שערין לא נתן, משהיה לא מהני מה שחייבירו הפשונים, אבל כאן י"ל דמיירי שכבר נתן או שהפשו היה על דבר ידוע והחזיק השני תיכף במה שזיכורו הפשונים, וקמ"ל דהוי כמו תלויה וזבין, ע"ש:

חידושי רעק"א

סעיף ד'. תורת מקח. נ"ב. היינו כביטול מקח, אבל כאלוהא מחזיר אולמנו. פרישה [מ"ה א"א] וכן משמע [נכ"ה] [בב"א שם] ועיין תשובת וכן הסקו פ"י כ"ה:

באר הגולה

ח. פירוש, שרמיין להכיר אונס, ועיין ברש סימן רמ"ב. סעיף ד' ט. טור סעיף א' בשם רבינו יונה [ב"ב מ"ח ע"ב ד"ה דהא ומ"ס ע"א ד"ה עלה]. י. כ"כ הטור [שם] שנראה לו לפרש דברי רבינו יונה כן. וכנה הכים יוסף [שם] וטעמא דמסתבר הוא, וכ"כ הכ"ז [שם כ"ז ע"ב מדפי הרי"ף] בשם הריטב"א [שם מ"ח ע"א ד"ה דרב בבי"א] ושם נראה טעם דעת הרשב"א [שם ע"ב ד"ה והלכתא]. וכנה הכים יוסף שם נראה דעת הרשב"א [שם ע"א ד"ה אלא] שפירש אלא דלמריין אלא שנהא הוא וכו', הו"ל ואיכא מרמי יסורין ומתן מעוט ולא מפסיד מדי, משמע שלא היה מפסיד משלו כלום. * פירוש, ואין מסירת המודעא מעלה ומוריד, אלא כשידעין כאלוסי המקח בטל.

באר היטב

ג. אחריות. מפני שאין דרך העולם לקבל אחריות נכסים ובודאי מכירה הייתה, וכמ"ס הטור והמחבר נסמך קע"ה [טור סעיף פ"ו ומחבר] סעיף נ"ד דין מלגות, וכ"כ ברבי"ש [המובא בציונים אות ו']. ודלא כמ"ס *צער שושן [סעיף ב'] הטעם ו"ל, כיון שכתב לו אחריות ודאי נהנס לא נתן לו, אם לא שנס הוא נהנה ממנו הרבה וה"ל כמכר בו, דזה איתו, דל"כ נכנס מתנה אף דלא כתב בה אחריות נמי נמשא הכי, וכמ"ס הטור והמחבר לקמן סימן רל"ה [טור סעיף ב' ו"ג ומחבר סעיף א' ו"ד] ע"ש. והא דכתבו הטור והמחבר לקמן ריש סימן רמ"ז דאפילו אם קיבל עליו אחריות נכסים בשטר אינה מתנה בו, התם מיירי כשדוע